כתובים ◦ תהלים

עם תרגום תעתיק ופרושים

PSALMII

TRADUCERE, TRANSLITERARE ȘI
ADNOTĂRI DUPĂ SURSE IUDAICE
DE RABIN ȘLOMO SORIN ROSEN

© 2026 / תשפ"ו – **Sorin Rosen**

Coperta conține elemente grafice preluate de pe site-ul *Freepik.com*

TOATE DREPTURILE REZERVATE. Această carte este protejată de legile ce garantează dreptul de autor (*copyright*). Reproducerea integrală sau parțială, fotocopierea, scanarea, stocarea în sisteme ce permit accesul la informații, transpunerea în format electronic sau audio, precum și alte fapte similare făcute fără permisiunea scrisă a autorului constituie o încălcare a legislației în vigoare, a principiilor de drept iudaic (*halaħa*) și a legilor Torei. Realizarea cărții a implicat resurse importante, iar protejarea acestor drepturi va fi urmărită cu toate mijloacele legale.

Această carte conține texte sfinte și vă rugăm să o tratați cu respect.

Informații pe email: **jewishbooksro@gmail.com**
Site comenzi online: **www.jewishbooks.ro**

ISBN 978-1-7782397-7-9

בקש שלום ורדפהו

CAUTĂ PACEA ȘI URMĂREȘTE-O

(Psalmi 34:15)

Într-o lume aflată adesea în tumult,
această ediție a Cărții Psalmilor
se așează ca o rugăciune pentru pace,
împăcare și bună înțelegere între oameni.

Fie ca Dumnezeu, Suveranul întregii lumi,
să-Și reverse binecuvântarea nețărmurită
peste poporul evreu și peste țara lui Israel,
precum și peste toți cei care își pun nădejdea
în îndurarea, mângâierea și izbăvirea Sa.

ה׳ עז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום

DOMNUL va da putere poporului Său,
DOMNUL va binecuvânta pe poporul Său cu pace.

(Psalmi 29:11)

CUPRINS

Introducere la Cartea Psalmilor	XI
Notă asupra ediției	XIII
Mulțumiri	XVI
Notă introductivă	XVIII
Note de cantilație	XIX
Rugăciune înainte de psalmi	XX
Rugăciune după psalmi	330
Bibliografie	337
Convenții de traducere	340
Cicluri de citire a psalmilor	342
Ocazii de citire a psalmilor	343
Ilustrație Psalmul 67 (*Șiviti*)	346

Cartea întâi ◦ ספר ראשון

PSALM		CICLURI LECTURĂ	PAGINA
Psalm 1	א	*DUM ◦ ZIUA 1*	1
Psalm 2	ב	*DUM ◦ ZIUA 1*	2
Psalm 3	ג	*DUM ◦ ZIUA 1*	4
Psalm 4	ד	*DUM ◦ ZIUA 1*	5
Psalm 5	ה	*DUM ◦ ZIUA 1*	6
Psalm 6	ו	*DUM ◦ ZIUA 1*	8
Psalm 7	ז	*DUM ◦ ZIUA 1*	10
Psalm 8	ח	*DUM ◦ ZIUA 1*	12
Psalm 9	ט	*DUM ◦ ZIUA 1*	14
Psalm 10	י	*DUM ◦ ZIUA 2*	17
Psalm 11	יא	*DUM ◦ ZIUA 2*	20
Psalm 12	יב	*DUM ◦ ZIUA 2*	21
Psalm 13	יג	*DUM ◦ ZIUA 2*	23
Psalm 14	יד	*DUM ◦ ZIUA 2*	24
Psalm 15	טו	*DUM ◦ ZIUA 2*	25
Psalm 16	טז	*DUM ◦ ZIUA 2*	26
Psalm 17	יז	*DUM ◦ ZIUA 2*	28
Psalm 18	יח	*DUM ◦ ZIUA 3*	30
Psalm 19	יט	*DUM ◦ ZIUA 3*	36
Psalm 20	כ	*DUM ◦ ZIUA 3*	39
Psalm 21	כא	*DUM ◦ ZIUA 3*	40
Psalm 22	כב	*DUM ◦ ZIUA 3*	42
Psalm 23	כג	*DUM ◦ ZIUA 4*	46
Psalm 24	כד	*DUM ◦ ZIUA 4*	47
Psalm 25	כה	*DUM ◦ ZIUA 4*	48
Psalm 26	כו	*DUM ◦ ZIUA 4*	51
Psalm 27	כז	*DUM ◦ ZIUA 4*	52
Psalm 28	כח	*DUM ◦ ZIUA 4*	55
Psalm 29	כט	*DUM ◦ ZIUA 5*	56
Psalm 30	ל	*LUN ◦ ZIUA 5*	58
Psalm 31	לא	*LUN ◦ ZIUA 5*	59
Psalm 32	לב	*LUN ◦ ZIUA 5*	63
Psalm 33	לג	*LUN ◦ ZIUA 5*	64
Psalm 34	לד	*LUN ◦ ZIUA 5*	67
Psalm 35	לה	*LUN ◦ ZIUA 6*	69
Psalm 36	לו	*LUN ◦ ZIUA 6*	73
Psalm 37	לז	*LUN ◦ ZIUA 6*	74
Psalm 38	לח	*LUN ◦ ZIUA 6*	80
Psalm 39	לט	*LUN ◦ ZIUA 7*	82
Psalm 40	מ	*LUN ◦ ZIUA 7*	85
Psalm 41	מא	*LUN ◦ ZIUA 7*	88

Cartea a doua ◦ ספר שני

PSALM		CICLURI LECTURĂ	PAGINA
Psalm 42	מב	*LUN ◦ ZIUA 7*	90
Psalm 43	מג	*LUN ◦ ZIUA 7*	92
Psalm 44	מד	*LUN ◦ ZIUA 8*	93
Psalm 45	מה	*LUN ◦ ZIUA 8*	96
Psalm 46	מו	*LUN ◦ ZIUA 8*	98
Psalm 47	מז	*LUN ◦ ZIUA 8*	100
Psalm 48	מח	*LUN ◦ ZIUA 8*	101
Psalm 49	מט	*LUN ◦ ZIUA 9*	103
Psalm 50	נ	*LUN ◦ ZIUA 9*	106
Psalm 51	נא	*MAR ◦ ZIUA 9*	109
Psalm 52	נב	*MAR ◦ ZIUA 9*	111
Psalm 53	נג	*MAR ◦ ZIUA 9*	113
Psalm 54	נד	*MAR ◦ ZIUA 9*	114
Psalm 55	נה	*MAR ◦ ZIUA 10*	115
Psalm 56	נו	*MAR ◦ ZIUA 10*	118
Psalm 57	נז	*MAR ◦ ZIUA 10*	120
Psalm 58	נח	*MAR ◦ ZIUA 10*	121
Psalm 59	נט	*MAR ◦ ZIUA 10*	123
Psalm 60	ס	*MAR ◦ ZIUA 11*	126
Psalm 61	סא	*MAR ◦ ZIUA 11*	128
Psalm 62	סב	*MAR ◦ ZIUA 11*	129
Psalm 63	סג	*MAR ◦ ZIUA 11*	130
Psalm 64	סד	*MAR ◦ ZIUA 11*	132
Psalm 65	סה	*MAR ◦ ZIUA 11*	133
Psalm 66	סו	*MAR ◦ ZIUA 12*	135
Psalm 67	סז	*MAR ◦ ZIUA 12*	137
Psalm 68	סח	*MAR ◦ ZIUA 12*	138
Psalm 69	סט	*MAR ◦ ZIUA 13*	144
Psalm 70	ע	*MAR ◦ ZIUA 13*	148
Psalm 71	עא	*MAR ◦ ZIUA 13*	149
Psalm 72	עב	*MAR ◦ ZIUA 14*	152

Cartea a treia ◦ ספר שלישי

PSALM		CICLURI LECTURĂ	PAGINA
Psalm 73	עג	*MIE ◦ ZIUA 14*	155
Psalm 74	עד	*MIE ◦ ZIUA 14*	158
Psalm 75	עה	*MIE ◦ ZIUA 14*	161
Psalm 76	עו	*MIE ◦ ZIUA 14*	163
Psalm 77	עז	*MIE ◦ ZIUA 15*	164
Psalm 78	עח	*MIE ◦ ZIUA 15*	167
Psalm 79	עט	*MIE ◦ ZIUA 16*	175
Psalm 80	פ	*MIE ◦ ZIUA 16*	177
Psalm 81	פא	*MIE ◦ ZIUA 16*	179
Psalm 82	פב	*MIE ◦ ZIUA 16*	181
Psalm 83	פג	*MIE ◦ ZIUA 17*	182
Psalm 84	פד	*MIE ◦ ZIUA 17*	184
Psalm 85	פה	*MIE ◦ ZIUA 17*	185
Psalm 86	פו	*MIE ◦ ZIUA 17*	187
Psalm 87	פז	*MIE ◦ ZIUA 17*	189
Psalm 88	פח	*MIE ◦ ZIUA 18*	190
Psalm 89	פט	*MIE ◦ ZIUA 18*	192

Cartea a patra ◦ ספר רביעי

PSALM		CICLURI LECTURĂ	PAGINA
Psalm 90	צ	*JOI ◦ ZIUA 19*	198
Psalm 91	צא	*JOI ◦ ZIUA 19*	200
Psalm 92	צב	*JOI ◦ ZIUA 19*	202
Psalm 93	צג	*JOI ◦ ZIUA 19*	204
Psalm 94	צד	*JOI ◦ ZIUA 19*	205
Psalm 95	צה	*JOI ◦ ZIUA 19*	208

Psalm 96	צו	*JOI ◦ ZIUA 19*	209
Psalm 97	צז	*JOI ◦ ZIUA 20*	211
Psalm 98	צח	*JOI ◦ ZIUA 20*	212
Psalm 99	צט	*JOI ◦ ZIUA 20*	214
Psalm 100	ק	*JOI ◦ ZIUA 20*	215
Psalm 101	קא	*JOI ◦ ZIUA 20*	216
Psalm 102	קב	*JOI ◦ ZIUA 20*	218
Psalm 103	קג	*JOI ◦ ZIUA 20*	221
Psalm 104	קד	*JOI ◦ ZIUA 21*	224
Psalm 105	קה	*JOI ◦ ZIUA 21*	229
Psalm 106	קו	*JOI ◦ ZIUA 22*	233

Cartea a cincea ◦ ספר חמישי

PSALM		CICLURI LECTURĂ	PAGINA
Psalm 107	קז	*VIN ◦ ZIUA 22*	239
Psalm 108	קח	*VIN ◦ ZIUA 23*	243
Psalm 109	קט	*VIN ◦ ZIUA 23*	245
Psalm 110	קי	*VIN ◦ ZIUA 23*	249
Psalm 111	קיא	*VIN ◦ ZIUA 23*	250
Psalm 112	קיב	*VIN ◦ ZIUA 23*	251
Psalm 113	קיג	*VIN ◦ ZIUA 24*	253
Psalm 114	קיד	*VIN ◦ ZIUA 24*	254
Psalm 115	קטו	*VIN ◦ ZIUA 24*	255
Psalm 116	קטז	*VIN ◦ ZIUA 24*	257
Psalm 117	קיז	*VIN ◦ ZIUA 24*	259
Psalm 118	קיח	*VIN ◦ ZIUA 24*	259
Psalm 119	קיט	*VIN ◦ ZIUA 25-26*[△]	263
Psalm 120	קכ	*SÂM ◦ ZIUA 27*	285
Psalm 121	קכא	*SÂM ◦ ZIUA 27*	286
Psalm 122	קכב	*SÂM ◦ ZIUA 27*	287
Psalm 123	קכג	*SÂM ◦ ZIUA 27*	288
Psalm 124	קכד	*SÂM ◦ ZIUA 27*	289
Psalm 125	קכה	*SÂM ◦ ZIUA 27*	290
Psalm 126	קכו	*SÂM ◦ ZIUA 27*	291
Psalm 127	קכז	*SÂM ◦ ZIUA 27*	292
Psalm 128	קכח	*SÂM ◦ ZIUA 27*	293
Psalm 129	קכט	*SÂM ◦ ZIUA 27*	294
Psalm 130	קל	*SÂM ◦ ZIUA 27*	295
Psalm 131	קלא	*SÂM ◦ ZIUA 27*	296
Psalm 132	קלב	*SÂM ◦ ZIUA 27*	296
Psalm 133	קלג	*SÂM ◦ ZIUA 27*	299
Psalm 134	קלד	*SÂM ◦ ZIUA 27*	299
Psalm 135	קלה	*SÂM ◦ ZIUA 28*	300
Psalm 136	קלו	*SÂM ◦ ZIUA 28*	302
Psalm 137	קלז	*SÂM ◦ ZIUA 28*	305
Psalm 138	קלח	*SÂM ◦ ZIUA 28*	306
Psalm 139	קלט	*SÂM ◦ ZIUA 28*	308
Psalm 140	קמ	*SÂM ◦ ZIUA 29*	311
Psalm 141	קמא	*SÂM ◦ ZIUA 29*	313
Psalm 142	קמב	*SÂM ◦ ZIUA 29*	315
Psalm 143	קמג	*SÂM ◦ ZIUA 29*	316
Psalm 144	קמד	*SÂM ◦ ZIUA 29*	317
Psalm 145	קמה	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	320
Psalm 146	קמו	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	322
Psalm 147	קמז	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	324
Psalm 148	קמח	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	326
Psalm 149	קמט	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	328
Psalm 150	קנ	*SÂM ◦ ZIUA 30*[◊]	329

[△] *Versetele 1-96 din Psalmul 119 sunt citite în ziua 25 din ciclul lunar, iar versetele 97-176 în ziua 26.*

[◊] *În lunile din calendarul iudaic care au doar 29 de zile, psalmii 145-150 sunt citiți în ultima zi a lunii (ziua 29).*

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Această ediție a Cărții Psalmilor conține textul ebraic, o traducere nouă în spiritul tradiției iudaice, transliterarea fonetică și adnotări bazate pe surse iudaice clasice. Formatul este aceleași cu cel de la lucrările anterioare din această serie, respectiv *„Tora și Haftarot"* (2022) și *„Cele cinci meghilot*" (2023).

Textul ebraic este însoțit de notele de cantilație impuse de tradiția masoretică – v. pagina XIX. Pentru divergențele *k'ri* (citire) vs. *k'tiv* (scriere), adică pentru acele cuvinte unde tradiția iudaică a impus o citire diferită de textul scris, am redat cu font micșorat, între paranteze rotunde, varianta de scriere, și între paranteze pătrate varianta de citire.

Cotația versetelor este și ea cea tradițional iudaică, numerotând toate versetele, inclusiv cele pe care alte ediții le consideră a fi doar un titlu (de exemplu: *„Pentru dirijor, din strune, psalm al lui David"*, la începutul Psalmului 4). De aceea, cotația versetelor poate să difere pe alocuri față de alte ediții.

FORMATUL PAGINII

Am indicat în antetul fiecărei pagini numărul psalmului și ziua în care acesta este citit în cadrul ciclului săptămânal și lunar de lectură – a se vedea în acest sens și cuprinsul și anexele.

Textul ebraic, transliterarea și traducerea sunt sincronizate la nivel de verset pe fiecare pagină, cu câteva excepții când acest lucru nu a fost posibil. Subtitlurile din stânga paginii au fost adăugate orientativ, ca sumar tematic al versetelor.

TRADUCEREA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Traducerea este realizată în spiritul tradiției mozaice și a interpretării oferite de comentatori. Am bazat în mare parte redarea pe comentariul lui Radak, Rași și S.R. Hirsch, dar am luat în considerație și Targumul (traducerea în arameică), opinia lui Meșudat David, Ibn Ezra, Malbim ș.a. Astfel, traducerea se dorește a fi fidelă modului în care textul a fost înțeles în iudaism, vreme de sute și mii de ani.

Am căutat formulări cât mai naturale și am acordat atenție sporită topicii frazei ebraice, care ghidează de multe ori cadența discursului poetic. Am ținut cont de diateza și timpul verbal, care pot elucida anumite interpretări și concepte. De exemplu, un verb la trecut poate sugera încrederea psalmistului că Dumnezeu ascultă rugăciunea omului chiar înainte ca ea să fie rostită explicit, iar un verb la viitor poate converti discursul poetic din evocare în profeție.

Limbajul psalmilor este însă poezie și orice tentativă de a-l reda ca proză sau de a-l interpreta strict „după dicționar” este sortită eșecului. În original, metaforele abundă și de aceea am făcut eforturi ca ele să fie păstrate și în traducere, pe cât a fost posibil. Am păstrat de asemenea și ambiguitatea anumitor formulări, atunci când textul a impus-o. Variante de traducere sunt oferite în adnotări, atunci când versetele comportă mai multe interpretări.

PRINCIPIILE ȘI PROCESUL DE TRADUCERE

Traducerea urmează trei principii de bază: (a) fidelitate față de originalul ebraic și față de tradiția iudaică; (b) consecvență în redarea termenilor – a se vedea și lista cu convenții de traducere de la pagina 340; (c) cursivitate în lectură.

Fiecare cuvânt a fost ales cu grijă, textul trecând prin multe revizuiri succesive. Am chibzuit atent care variantă este principală și pe care am inclus-o în adnotări.

Cu toate acestea, trebuie reținut că psalmii au fost compuși sub inspirație divină, iar acel moment este unic în istorie și imposibil de recreat. De aceea, cititorii sunt rugați să privească lucrarea cu îngăduință, socotind eventualele inadvertențe de interpretare, ortografie, formatare sau stil, ca o simplă expresie a limitării minții și expertizei traducătorului.

TRANSLITERAREA FONETICĂ

Transliterarea își propune să redea sonoritatea originalului, pe cât permit regulile fonetice ale limbii române. Cu toate acestea, ea nu se pretinde a fi nici perfectă și nici științifică, autorul neavând pregătire profesională în domeniul lingvisticii. Convențiile de transliterare sunt intermediare între pronunția așkenază și cea sefardă, și între fidelitate și simplitate, după cum urmează:

LITERA EBRAICĂ	REDATĂ	OBSERVAȚII
כ ⟨*kaf*⟩ și ק ⟨*kuf*⟩	*k*	
ה ⟨*hei*⟩	*h*	pronunțată aspirat, ca în cuvântul *„hei”*
ח ⟨*ħet*⟩ și כ ⟨*ħaf*⟩	*ħ*	pronunțată gutural, ca în cuvântul *„hrean”*
vocala ֶ⟨*segol*⟩	*e*	pronunțată *e* deschis
vocala ֵ⟨*țeire*⟩	*ē*	pronunțată *ei* (cu *i* scurt) de către așkenazi și pronunțată *e* de către sefarzi
vocala ְ⟨*șva*⟩ (*șva na* sau *șva naħ*)	*e* sau mută	după caz, pronunțată *e* scurt, similar cu *ă*; (redarea nu este perfect conformă tradiției)
consoana י ⟨*iod*⟩ nevocalizată	mută	excepție: redată ca *ēi* dacă urmează unei consoane vocalizate cu ֵ⟨*țēire*⟩

Citirea legată a anumitor cuvinte, conform tradiției, a fost marcată prin cratime.

Pentru că Psalmii sunt o operă nu doar studiată, ci și citită sub formă de meditație sau rugăciune, am inclus în transliterare și unele semne de punctuație menite a-l ghida pe cititor într-o lectură corectă și fluentă. Această punctuație se bazează pe notele de cantilație și pe traducerea principală, ignorând variantele din adnotări.

ADNOTĂRILE ȘI EXPLICAȚIILE

Fără a fi exhaustive, cele peste 2.700 de adnotări au la bază interpretări oferite de comentatorii iudaici și de modul în care tradiția iudaică și Învățătura Orală înțeleg textul biblic. O listă completă de surse și comentatori apare la pagina 337.

Adnotările își propun să explice textul, să ofere sensuri suplimentare sau alternative și să semnaleze particularități gramaticale sau semantice demne de atenție sporită. Recomandăm cititorilor să folosească aceste adnotări ori de câte ori ele apar în subsolul paginilor.

NUMELE DIVINE

În iudaism, numele divine sunt asociate cu atribute ale lui Dumnezeu și cu modul în care El este perceput de oameni în diverse situații și contexte. Departe de a descrie esența divină – imposibil de înțeles și exprimat – numele divine facilitează relaționarea creației cu Creatorul, călăuzind spiritul uman către o interacțiune cu Divinul sincronă momentului și conjuncturii în care are ea loc.

În această carte, am păstrat convențiile deja consacrate pentru numele divine, așa cum au fost ele redate și în lucrările publicate anterior:

NUME DIVIN	TRADUCERE	TRANSLITERARE / PRONUNȚIE
יְהוָה	DOMNUL	*ADONAI* – în cadrul ritualului *Hașem* (lit: *„Numele”*) – în rest
אֲדֹנָי	Domnul / Stăpânul (meu)	*Adonai*
אֱלֹהִים	Dumnezeu	*Elohim*
אֵל	Dumnezeu	*Ēl*
עֶלְיוֹן	(Cel) Preaînalt	*Elion*

Numele divine mai puțin comune sunt explicate în adnotări, după caz.

* * *

Sperăm că toate deciziile editoriale pe care le-am luat să fie bine primite de către cititori și să contribuie la o experiență plăcută în lectura și folosirea acestei cărți, atât în ritualul sinagogal, cât și pentru studiul personal sau comunitar.

CARTEA ÎNTÂI ◦ ספר ראשון

Psalmi 1-41 ◦ תהלים א-מא

א א אַשְׁרֵי־הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ
בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים
לֹא עָמָד וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב:
ב כִּי אִם־בְּתוֹרַת יְהוָה חֶפְצוֹ
וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה:
ג וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־פַּלְגֵי
מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ ו יִתֵּן בְּעִתּוֹ
וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
יַצְלִיחַ: ד לֹא־כֵן הָרְשָׁעִים כִּי
אִם־כַּמֹּץ אֲשֶׁר־תִּדְּפֶנּוּ רוּחַ:

Calea de urmat în viața omului

1 [1] Ferice de omul[A] care nu a umblat în sfatul ticăloșilor și pe calea păcătoșilor nu a stat[B] și în compania celor ce batjocoresc[C] nu a șezut[D] – [2] ci numai în Învățătura DOMNULUI este dorința[E] lui și în Învățătura lui[F] cugetă[G] zi și noapte. [3] El va fi ca un copac sădit[H] la cursuri[I] de apă, care își va da rodul[J] la vremea sa și a cărui frunză[K] nu se va veșteji; și tot ce va face va reuși. [4] Nu la fel sunt ticăloșii, ci [ei sunt] doar ca pleava pe care o spulberă vântul[L].

Răsplată și pedeapsă pentru drepți și nelegiuiți

***1** [1] Aṣrēi-haiṣ aṣer lo halaħ baaṭat reṣaim, uvedereħ ħataim lo amad, uvemoṣav lēṭim lo iaṣav, [2] ki im-betorat ADONAI ħefṭo, uvetorato ieheghe iomam valaila. [3] Vehaia keēṭ ṣatul al-palghēi maim; aṣer pirio itēn beito, vealēhu lo ibol, veħol aṣer-iaase iaṭliaħ. [4] Lo-ħēn hareṣaim, ki im-kamoṭ aṣer-tidefenu ruaħ.*

[A] Oamenii spun *„Ferice de el!"* pentru că se ține departe de rău și face bine – v. Psalmi 34:15 (Radak), își împlinește rostul în viață (Malbim) și evoluează constant (Hirsch). Cuvântul אשרי ⟨*aṣrēi*⟩ este la plural pentru că nu doar o faptă îl face pe om fericit sau lăudabil, ci totalitatea faptelor lui (Radak).

[B] Nici măcar o singură clipă (Malbim), și nici măcar indirect sau fără vreo implicare activă.

[C] *„Ticăloșii"* comit fapte rele din interes, *„păcătoșii"* greșesc involuntar, iar *„cei ce batjocoresc"* fac rău și se fălesc apoi cu fărădelegile lor (Radak, Hirsch) sau au preocupări deșarte (Malbim).

[D] Verbele din verset surprind regresia treptată către rău, de care omul trebuie să se ferească (Rași).

[E] Termenul ebraic poate avea și sens de *„strădanie"* în a dobândi ceva (Hirsch).

[F] La începutul versetului, Tora este numită *„Învățătura DOMNULUI"*. Însă atunci când omul o iubește și o respectă, ea primește și numele de *„Învățătura lui"*, adică a omului (Rași, cf. TB Avoda Zara 19a).

[G] Termenul se poate referi și la exprimare verbală. Semnificația dublă definește și regulile de studiu: un om poate studia Tora atât în gând, cât și rostind versetele cu voce tare (Gaonul din Vilna).

[H] Rădăcina שתל ⟨*ṣatal*⟩ denotă o plantare solidă, în locul cel mai propice dezvoltării (Hirsch).

[I] Termenul înseamnă și *„brațe"* în care se desparte un curs de apă. Alegoric, el sugerează că timpul dedicat studiului trebuie împărțit proporțional între Tora, Mișna și Talmud (TB Avoda Zara 19a).

[J] Metaforă pentru urmașii dobândiți la vârsta tinereții (Tora Temima).

[K] Frunza este partea cea mai nefolositoare a unui copac. Metafora sugerează că toate acțiunile unui om drept – chiar și cele mai neînsemnate dintre ele – sunt frumoase, utile și de valoare (Rași).

[L] Faptele rele ale unui om se pierd în negura istoriei, aidoma plevei suflate de vânt (Ibn Ezra).